

Esimene peatükk

Willie
Penang, 1921

Somerset Maugham ärkas õhku ahmides. Ränk kõha raputas tema keha, kuni lõpuks vaibus, jumal tänatud, ja ta sai jälle hingata.

Ta lebas oma voodis sääsevõrgust kookonis ja ootas, et hingamine taas tavapäraseks muutuks. Keelel oli kerge mudane järelmaitse. Ta neelatas korra, lakkus huuli ja maitse kadus suust.

Keha tundus kui vettinud olevat, kui ta end peatsi najale püstakile ajas. Ta oli näinud und: suur laine pühkis ta pardalt mäslevasse jõkke, mudane vesi voolas ta kurgust alla, täitis kopsud ja tõmbas ta alla pimedasse sügavikku. Sel hetkel oligi ta hingetult puristades ärkvele võpatanud.

Ta lükkas sääsevõrgu lahti ja istus voodiservale, pani jalad põrandalaudadele. Ta oli väsinum kui magama minnes. Ta oli bambusest punutud tugipadja põrandale lükanud ning ta oli kindel, et ärgates oli ta karjatanud; loodetavasti ei olnud keegi kuulnud. Ta keeras pea viltu ja kuulatas; kostis vaid lainemüha rannal.

Tuba oli napilt sisustatud: rotangist tugitool akna all, madal raamaturiidil tuubil täis vanu ja kolletavaid romaane, tammepuust

kapike ühes seinas ning nurgas portselankausiga pesulauake. Poolt seinat kattis tiikpuust *almeirah*, mille peale olid kuhjatud tema kotid ja kohvrid.

Ta puudutas sõrmega oma ema raamitud pilti voodi kõrval lauakesel, kohendas veidike selle asendit, keeras ema näo rohkem akna poole. Ema pruunid silmad olid alati tundunud kurvad, isegi tema mälestustes; täna hommikul tundusid nad tavalisest veelgi melanhoolsemad. Ta võttis tugipadja põrandalt ja asetask selle voodile, seejärel läks paljajalu üle toa. Ta avas aknaluugid ja kummardus välja.

Maaailm oli endiselt hall nagu tindipesumaalil, kuid taeva servadest hiilis ligi kahvatu kuma. Tema tuba asus maja esimese korruse nurgas ja seal avanes avar vaade aeda. Tema vasakul käel, umbes kümne jardi kaugusel, jooksis piki aia alumist serva madal puust tara, mis eraldas valdust rannast. Tara kõrval kasvas kõrge kasuariinipuu, mille varjus seisis sepistatud aiapink. Ranna poole vaadates tundis ta seal ära Lesley Hamlyni kuju. Naine seisis veejoonel ja vaatas merele. Hetk hiljem keeras ta ringi ja hakkas tagasi maja poole tulema. Ta astus puust väravast sisse ja tuli mööda muru lähemale, kuni kadus ilma mehe poole vaatamata verandakatuse alla.

Boi ei olnud veel Williele kuuma kannutäit habemeajamisvett toonud. Ta loputas kausis nägu ja võttis kapist värsked rõivad – pikkade varrukatega valge puuvillane särk, khakipüksid, kreemikas linane pintsak, mille *dhobi* eelmisel öhtul ära oli triikinud, kui nad ise öhtust sõid. Ta leidis oma kingad magamistoa ukse tagant, need olid külluslikult läikima löödud. Hamlynite magamistoad oli teisel pool laia trepimadet, ukсед olid suletud. Mademel oli puhketuba, mis ulatus eeskoja kohale, ja selle kolmes suunas

avanevatest akendest võis näha majaesist muruplatsi ja tõusvat sissesõiduteed. Teisel pool seda nelinurkset ruumi oli veel neli tuba. Tema mademepoolel oli külaliste vannituba ja selle kõrval Gerald'i tuba. Ka Gerald'i nahkkingad olid läikima löödud ja ukse taha pandud. Willie läks mööda madet trepile, peatudes aeg-ajalt, et uurida seinal rippuvaid akvarelle. Need kujutasid kohalikke poekesi, nende peenikesed mustad jooned, oma täpsuses lausa arhitektuurised, andsid edasi fassaadide keerukaid kipskaunistusi. Joonistuste üksikasjalikkust elavdasid erksate värvidega pintslitõmbed, mis tabasid kunstipäraselt väinaasunduste Aasia kvartalite kihavat ja kakofoonset atmosfääri. Iga maali alumises paremas nurgas oli pealkiri – Moulmein Road, Bangkok Lane, Ah Que Street, Rope Walk – ja nad kõik, nagu Willie signatuuri uurides avastas, olid Lesley Hamlyni maalitud.

Alumisel korrusel läks ta läbi avara ja õhurikka maja selle tagaküljes asuvale verandale, noogutades boidele, kes talle koridorides teed andsid. Robert ja Lesley olid juba hommikusöögilauas, teineteisest ajaleheseinaga eraldatud. Willie silmitses neid ukselt. Ta mäletas Robertit kui kena välimusega pikka ja laiaõlgset meest, seepärast oli talle tuska teinud see kühmus kuju, kes talle eelmisel pärastlõunal eeskojas vastu tuli ja õhku ahmides kuldse nupuga Melaka stiilis jalutuskepile toetus; Roberti kunagine paks juuksepahmakas oli kadunud, tema peakuppel oli nüüd kui lagunenu básiilika, alles oli vaid kitsas ja hõre hall karva- viirg kõrvade kohal. Ta ei olnud ära tundnud ka oma vana sõbra häält – kaunis bariton, mida ta kunagi kadestas, oli kuhtunud, selle kõla oli nüüd irisev ja kähisev.

Roberti jalge ees lamav dobermann tõstis pea ja haugatas, kui Willie lauale lähenes. Abikaasad langetasid ajalehed. „Ära ole

ebaviisakas, Claudius,” ütles Robert ja sirutas käe, et koera kõrva tagant sügada. „Hommikust, Willie. Sa oled täna nii varajane. Kas magasid hästi?”

„Nagu ... lapsuke,” kokutas Willie.

„Teeninda end ise, Willie,” sõnas Robert ja osutas seinaveer-sele lauale.

Willie avas soojendusnõude kaasi. Suitsukala ja peekon ja vors-tikesed ja munad ja röstsai, nagu ta oligi oodanud. Aga seal olid ka juustuvaagnad ja kausid kohaliku puuviljaga – banaanid ja mangod ja tähtviljad. Ta täitis vaid poole taldrikust ja istus laua taha.

„Ära ole tagasihoidlik, Willie,” ütles Robert.

„Ma ei ole ikka veel harjunud,” – Willie ajas lõua ette, püüdes järgmist sõna välja pressida –, „selle Falstaffi söögiisuga, mis teil kõigil siin on,” ütles ta, saades lõpuks üle kõriummistusest, mis pani inimesi teda haletseva ja kannatamatu pilguga vaatama. „Sellised söögikuhjad ... igal toidukorral ... sellises ... kuumu-ses ...” Ta pöördus Lesley poole. „Ma nägin teid ... rannas.”

„Minu hommikune jalutuskäik,” vastas naine. „Teie sekretär – Gerald –, on ta juba ärganud?”

Kerge nõksak naise sõnades oli vaevumärgatav, kuid Willie tabas selle ära. Lesleye otsa vaadates lausus ta: „Ta ei ole ... varane tõusja. Ma loodan, et see ei põhjusta mingeid ebamugavusi.”

„Ära tee nalja, Willie,” vastas Robert, ja lisas Lesleye: „Ütle kokale, et ta iga hommik Geraldiga jaoks midagi kõrvale paneks, üks, kallis?”

Robert lõikas viilaka Camemberti ja andis selle dobermannile. Koer neelas selle alla ja limpsas keelt. „Claudiusele maitseb juust.” Robert naeratas ja andis talle uue tüki. Lesley huuled, märkas Willie, olid tõmbunud kitsaks kriipsuks.

„Teil on külaline.” Ta osutas monitorsisalikule, kes oli hibis-kuseheki alt välja ilmunud. Elukas oli umbes kolm jalga pikk ja tema jäme saba oli peaaegu sama pikk kui ta keregi. Ta roomas jässaka ja lihaselise graatsiaga üle muruplatsi, limpsates pidevalt keelega. Rohtu nokkivad varblased lendasid minema.

„Ah, see on Monty,” ütles Robert. „Ta ilmus siia mõne aasta eest. Käib iga päev kõrvalmajas Warburtonite basseinis ujumas. Mis siis täna plaanis on, vanapoiss? Lesley näitab sulle hea meelega vaatamisväärsusi.”

Lesley sekkus, enne kui Willie sai vastata. „Ma saan täna kirikulaada naistega kokku ja pärast on mul linnas asjaajamisi.”

„No siis mõni teine päev,” arvas Robert. „Prouhjen on meil saare ajaloo asjatundja, Willie. Ta teab siin kõike. Varem korraldas meie välismaa sõpradele linnaekskursioone. Me vedasime seda saksa kirjanikku ringi, kui ta Penangis oli – mis ta nimi oligi, kallis? Hesse, eks ole? Jah. Hermann Hesse.”

„Mina ei taha muud kui ... vaikselt rannas lebada,” ütles Willie. „Mul on kuhjade ... kaupa raamatuid lugeda, ja Gerald ei ole veel täielikult paranenud. Tal on vaja ... palju puhata.”

„Vaeseke nägi eile tõesti kurnatud välja.” Robert kiikas üle prillide Willie poole. „Nagu sa isegi, kui lubad.”

„Viimased nädalad olid väga ... rasked. Kas Hermann Hesse käis Penangis?”

„Üksteist või kaksteist aastat tagasi. Ma ei ole tema raamatuid lugenud. Kas sina oled?”

„Mõnda olen. Kui sa oled selle ajalehe läbi lugenud, Robert ...”

Robert ulatas talle Straits Timesi ja nad sõid hommikust meeldivas vaikuses. Lesley palus end vabandada ja läks ära sisse, Robert aga suundus linna kontorisse. Willie jäi teetassiga laua taha.

Kiuksumist kuuldes vaatas ta üle balustraadi. Valgepäine alus-särgi ja khakipükstega tamil oli tulnud käsikäru lükates ümber maja. Ta peatus muruplatsi servas ja valis kärul olevate tööriistade seast lühikese varrega vikati. Madalale kummardudes hakkas ta laisas rütmis vikatiga vehkima, ja sirbitera sülgas üle muru liikudes rohututte.

Üles oma magamistuppa minnes peatus Willie Gerald'i ukse taga ja pani kõrva vastu ust. Ta ei kuulnud midagi. „Gerald,“ hõikas ta tasakesi. Vastust ei tulnud, isegi mitte kõige kergemat kahinat. Üldsegi mitte üllatav, mõtles Willie, mõeldes eelmisel öhtul ära joodud napsidele.

Ta võttis oma päeviku ja läks alla tagasi. Boid olid juba hommikusöögilaua ära koristanud. Ta astus välja murule ja otsustas minna mööda kruusast rada aeda avastama. Väänlev rada jättis krundist tegelikust suurema mulje ja seda illusiooni võimendasid võimsad suured puud: viigipuu, mida hoidis paigal kiilukujuline juurekolmnurk, vilja kandvad muskaadipuud, jäänukid võrtsi-istandustest, mis Roberti sõnutsi olid kunagi saare seda külge katnud, paar beetlipalmi, mis, nagu ta oli kusagilt lugenud, olidki saarele nime andnud. Ja seal see oli, vihma- ja tuulepuu, millega Robert eile öhtul uhkeldas. „Kolmsada aastat vana, Willie. Üks vanemaid saarel. Selle tüvi on nii jäme, et kolm meest ajavad käed laiali, et sellele ümbert kinni võtta. Walter, botaanikaiaia superintendent, toob inimesi siia seda vaatama.”

Willie surus peopesa vastu kõva krokodillinaha laadset koort. Ta kujutles, kuidas puu suured juured on tunginud sügavale maasse, et seda kolossi püsti hoida. Tüvi tõusis peaaegu kuuekümne jala kõrgusele taevasse ja võra laius kui okste ja lehtede keerukas filigraan, meenutades Williele bronhide ja alveoolide võrgustikku kopsus.

Ta jalutas edasi ja noogutas tervituseks sohvrile, kes garaaži ees Humberit pesi. Garaaži taga oli tenniseväljak, mille kulunud valgeid jooni katkestasid siin-seal kuivanud lehtede kuhilad ja vihmaveelombid. Roostetaval võrgupostil kükitas vares ja keeras pead vasakule ja paremale, nagu kohtunik mängu ajal.

Willie läks tagasi pingile kasuariinipuu all. Puualune oli täis oksakesi ja väikeseid ogalisi seemneid. Ta tõmbas ühe madalama oksa alla ja uuris seda, hõõrus pöidlaga pikki hallikasrohelist raagusid ja nahkseid lehti.

Kebun viskas vikati käest ja kiirustas Willie poole, haaras üle sõlmilise öla visatud nartsu ning pühkis kastese pingi püüdliku hoolega puhtaks. Kui ta lõpetas, pakkus Willie talle sigaretti. Mees välgutas vampiirinaeratust. Willie võpatas sisemiselt: isegi pärast mitmekuist reisimist mööda Malai liiduriike ajas beetli-pähklikmahlast veripunaste hammaste nägemine teda iiveldama.

Ta istus pingile ja pööras päevikus ette puhta lehe, korkis täitesulepea lahti ja kirjutas ülemisse paremasse nurka kuupäeva: 2. märts 1921. Ta koputas sullepeaga vastu hambaid ja lisis siis oma korraliku käekirjaga: „Saabusime eile pärastlõunal Cassowary House'i. Endiselt nõrk, aga täna juba palju parem.” Ta lasi kirjanikupilgul üle maja liikuda. Geraldil aknad olid lahti ja tuulele heljutas kardinaid. Ta mõtles hetke. „Maja on mugavalt suur, nelinurkne ja kahekordne, nagu paljud teisedki anglo-india stiilis majad, mida olen siin Malaias näinud. Võrreldes nende majadega, mida nägin eile sadamast siia sõites Northam Roadil – korintose sammastega villad võimsate ehisviiludega hiiglaslike portikuste kohal –, on Cassowary House pigem keskpärane, see maja lepib oma tagasihoidliku välimusega.” Ta peatus ja jätkas siis: „Katuse terrakotakivid näevad välja nagu soomuslooma nahk.”

Ta lehitses tagasi mõne kuu eest tehtud sissekandeni, mille oli kirjutanud õhtul, kui nad Geraldiga sisemaalt tagasi Kuchingi jõudsid. Ta libistas pilgu üle paari lõigu ja peatus siis. Nendest sündmustest oli endiselt liiga raske lugeda. Ta silmitses märkmeid Penangi kohta, mis ta oli ümber kirjutanud raamatust „Bradshaw’ marsruudid peamiste linnade vahel”. See saar oli kord osa territooriumist, mida valitses maismaal asunud Kedah’ sultanaat. 18. sajandi lõpus rentis kapten Francis Light selle sultanilt Ida-India Kompaniile ja nimetas Walesi printsi saareks. Light tegi sellest vabasadama, et suunata ümber teisel pool Malaka väina asuvate Hollandi kolooniate kaubandust. Saar oli Briti impeeriumi esimene eelpost Kagu-Aasias ning väinaasunduste pealinn („Briti krooni kõige tähtsam koloonia Kaug-Idas,” väitis Bradshaw). Penangist olid nad oma haaret laiendanud kuni Malaka, Singapuri ja lõpuks Malai liiduriikide ja ka liitumata riikideni. 18. sajandil meelitasid tinakaevandused Lõuna-Hiinast siia kulisid ning võlalepinguga seotud India töölisi veeti tööle kummipuuistandustesse.

Ta vaatles Penangi kaarti, mille oli endale päevikusse kopeerinud. Saar oli suuruselt umbes kolmandik Singapurist, selle kuju meenutas talle antiloobinahka, mille Syrie oli laotanud tema salongi põrandale. Willie meelest oli see jõle ja ta oli nõudnud, et naine selle minema viskaks. See oli paratamatult kaasa toonud järjekordse tüli.

Willie heitis naise peast. Sellest hetkest, kui ta mitme kuu eest Inglismaalt lahkus, ei olnud ta naise peale mõelnud, ja tal polnud mingit soovi – ega, jumal tänatud, ka vajadust – tema peale praegu mõelda.

Kebun kõndis paljajalu aias, tema jalatallad olid üllatavalt roosad, sammud kerged nagu ... Willie otsis peast kirjeldust ja

leidis selle hetk hiljem: *nagu ta oleks vaid viivuks külaline võõral maal*. Ta pomises seda lauset paar korda endamisi ja katsetas selle rütmi. Talle meeldis see ja ta kirjutas selle päevikusse. Ta silmitses avatult süles lebavat päevikut. Ta oli mahaistumisest peale kirjutanud vaid kaks lauset. Ta pani päeviku kinni ja pistis sullepea taskusse. Ma ei tunne end süüdi. Tulin siia taastuma. Ma ei tee kübetki tööd. Ma puhkan ja ujun. Ma loen raamatuid, mida tahan lugeda, mängin bridži ja tutvun saarega.

Tuul heljutas puu ülemisi oksid. Peoleod lendasid aias ringi. Willie kuulatas liiva jooksvate lainete sahinat ja tundis, kuidas sõlmed ta kehas aeglaselt lahti hargnevad. Ta lootis koos Geraldiga veeta laisa ja taastava, kõigist muredest vaba puhkuse.

Verandale oli ilmunud Lesley. Ta lehvitas Willie poole mingi asjaga. Mees jälgis pilguga, kuidas ta trepist alla ja üle muru otse tema suunas tuli. Lesley oli keskmist kasvu, saleda kehaehituse ja jäiga rühiga, mis andis talle juurde mitu tolli ja kõvasti enesekehtestust. Hakkab ilmselt nelikümmend saama, oletas Willie. Tal oli seljas kreemikas siidpluus ja sellega sobiv seelik. Kui nad eile saabusid, oli Lesley olnud hoolitsev, pakkus salongis teed ja kleepuvaid riisikoogikesi, kuid temas oli midagi valvsat, midagi kindlalt suletut.

„Ärge hakake tõusma, Willie,” ütles ta, kui mees pooleldi pingilt tõusis. „Teie post Singapuri.” Ta ulatas paki kirju ja väikese pruuni paberisse keeratud paki. Ta pikad ja peenikesed sõrmed liikusid väljapeetud graatsiaga nagu ämbliku jalad. „Ma lähen linna. Kokk teeb kella üheks lõuna valmis. Robert tuleb selleks ajaks koju.”

„Kas ta ... tervis lubab tööl käia?”

„Päev läbi kodus istudes igavleks ta end surnuks. Pealegi töötab ta vaid lõunani. Ah jaa – kui tahate välja minna, siis laske

mõnel boil tee pealt rikša kinni pidada. Linnasõit maksab viisteist senti. Ärge rohkem makske.”

„Me ei lähe täna kuhugi ...”

„Vabandage mind, Willie.” Ta viipas *kebun*’ile, kes kannasid rohis. „Bala!”

Mees kiirustas kohale, Willie antud sigaret endiselt süütamata ja kõrva taha torgatud. Lesley kõndis aias ringi, osutas põõsastele ja peenardele, *kebun* noogutas ta juhiste peale innukalt. Willie kuulas, kuidas naine aednikule rea ülesandeid andis; ta rääkis inglise ja malai segakeelt, mida *memsahib*’id* kohalikele käske jagades kasutasid, kuid mis tema koolitamata kõrvale kõlas kui sorav malai keel.

Willie pani lugemisprillid ette ja asus posti sirvima. Kirju katsid mahatõmmatud aadressid ja mitmesugust värvi nooled, mis teda ümber maailma jälitasid. Ta tundis ära kirja oma New Yorgi juristidelt ning kirja oma naiselt. Ta tõmbas kulmu kortsu – arvatavasti tahab Syrie raha juurde, ta oli muudkui maja ümberisustamisest rääkinud, kui Willie Londonist lahkus. Ta pani selle kirja avamata kõrvale ning asus täie tähelepanuga paki kallale.

See tuli tema kirjastajalt ja ta teadis kohe, mis pakis on. Ta avas paki aeglaselt, pannes vastu kiusatusele see lahti rebida, ja võttis välja oma värskeima raamatu „Hiina sirmi taga”. Ta hoidis seda käte vahel esmakordselt – ta oli Inglismaalt lahkunud peatselt pärast käsikirja agendile üle andmist.

Ta uuris kaant ja oli rahul, et ei leidnud sealt vigu ega puudusi. Ta tõmbas sõrmega üle raamatuselja, keeras ette tagakaane ja siis uuesti esikaane. Ta tõstis raamatu nina alla ja sirvis lehed

* *Memsahib*, valgete kõrgklassi naiste austav nimetus kohalike seas.

läbi, nautides uue raamatu askeetlikku lõhna. Ta silitas kaanel pealkirja ja oma nime. Isegi pärast nii paljusid romaane ja loendamatu lühijutte tundis ta uut raamatut käte vahel hoides iga kord endiselt sooja uhkuselainet.

Ta pani raamatu sülle ning avas juristide kirja. See on arvatavasti pakkumine kirjastajalt või mõnelt teatriprodutsendilt. Ta luges selle läbi, siis teistki korda. Ta oli investeerinud 40 000 naela – kogu oma raha – Trippe & Company, ühe New Yorgi maaklerfirma kaudu. Ta oli lootnud, et investeering toob talle nii palju sisse, et ta ei pea enam iial raha pärast kirjutama.

Trippe & Company oli pankrotti läinud, teatasid juristid talle kahetsusega. Ta oli kogu oma rahast ilma, viimse pennini.

Kõhust tõusis kõri kõrvetav kuum ja happeline iiveldus. Ta võitles sooviga oksendada. Ta istus seal, kiri pöidla ja nimetissõrme vahel, selle nurgad värelesid tuules.

„On teiega kõik korras, Willie? Willie?”

Ta tõstis võpatades pea ja kissitas vastu eredat päikest silmi. Lesley oli tulnud tema juurde tagasi. Tema nägu kõrgus hägusalt Willie kohal. „Issand, te olete lubivalge.” Naise pilk liikus Willie käes olevale kirjale. „Loodan, et te ei saanud halbu uudiseid?”

Ta neelatas korraks, siis veel kord, surus iivelduse alla. „Lihtsalt ... koliit ... muud midagi.” Talle valmistas piinlikkust, et ta tavalisest rohkem kogeles. Selle vastu polnud mõtet võidelda, see teeb asja ainult hullemaks, ta teadis, aga ei saanud sinna midagi parata. „See tuleb ja ... läheb. Ma pole sellest ... täiesti ... paranenud. Jaaval ... hakkas külge.”

„Te paistate haiglane. Ma lasen kutsuda doktor Joyce'i.”

Willie tõstis peopesa. Ta käsivars ja kogu keha tundusid tinarasked. „Ei ole ... vaja.” Ta voltis kirja kokku ja pistis

särgitaskusse. Liigutuste peale kukkus raamat sülest rohu sisse. Ta kummardus seda üles võtma, kasutades võimalust, et hingata paar korda sügavalt sisse ja mõtteid koguda.

„Kas te olete kindel?” küsis Lesley.

Willie soovis, et naine jääks vait. „Kõik on korras, Lesley,” ütles ta uuesti pahuralt. Naise tähelepanu kõrvale juhtimiseks näitas ta talle raamatut. „Minu värskem raamat.”

„Kui vaimustav!” ütles naine. „Teil on kindlasti väga hea meel.” Ta märkas pealkirja. „„Hiina sirmi taga”. Väga kujundlik. Romaan?”

„Kogumik ... lühijutte ... sellest, mis ma Hiinas nägin – kus ma käisin, keda ma kohtasin.”

Naise näole ilmus valvas ilme. „Millal te seal käisite?”

„Kahe aasta eest.” Ta patsutas enda kõrval pingile.

Lesley jäi püsti. „Kus te käisite?”

„Me alustasime ... Shanghaist. Sõitsime kaks tuhat miili riisiparvega mööda Jangtse jõge Hiina südamesse. Jangtse on Hiina pikim ...”

„Hiina pikim jõgi, jah, ma tean seda kõike. Kui kaua te seal olite?”

„Neli või viis kuud. Sõitsime sügavale sisemaale, kõndisime jalad rakku.”

„Kas te juhtumisi ...” Ta vakatas, ent alustas siis uuesti. „Kas te juhtumisi kuulsite mainitavat doktor Sun Yat Seni?”

„Enam-vähem igal pool. Huvitav vennike, nagu ma aru saan. Räägib vabalt ka inglise keelt. Ma oleksin tahtnud ... temaga kohtuda ja temaga rääkida.”

„Ta käis umbes kümme aastat tagasi siin.”

„Tõesti? Mida ta Penangis tegi?”

„Kogus raha oma partei, Tong Meng Hui jaoks. Ta kavandas siin viibides ju oma revolutsiooni.”

„Kas te kohtusite?”

„Me Robertiga mõlemad, jah. Mitu korda.”

Willie põrnitses naist. Asi läks huvitavaks. „Ma tahaksin temast rohkem teada saada. Mõtlen juba mõnda aega Hiinast romaani kirjutada. Sun Yat ... Sen oleks äärmiselt ebatavaline ... tegelaskuju.”

Naine astus sammu ettepoole, kasuariinipuu varju. „Kuidas seal oli?”

Willie pilk pöördus endasse, ta vaatas oma mälestuste pikka tunnelisse. „Ma olen töötanud Londoni kõige hullemates slummidest, kuid enne Hiinas käimist polnud ma iial näinud sellist viletsust,” sõnas ta ja tundis kergendust, et kogelus oli kadunud. „Sõjapealikud sõdivad omavahel, tapetud sõdurite ja tsiviilisikute laibad on põldudel kuhjas; linnarahvas põgeneb kodudest maale peitu. Nägime varemeis külasid ning tuhandeid nälga ja katku surnud või surevaid talupoegi.”

„Kümme aastat pärast revolutsiooni, kümme aastat pärast keisrist lahti saamist,” ütles Lesley, „ja miski pole muutnud, ega? Mitte miski.”

Kibestumus naise hääles sundis Williet teda tähelepanelikumalt vaatlema. Malai liiduriikides ja väinaasundustes ringi reisides ei olnud ta kunagi kohanud ühtki eurooplast – ei meest ega naist –, kes oleks näidanud üles vähimatki huvi Hiina vastu, või üldse ühegi teise idamaise riigi vastu. Selle asemel tahtsid nad teada vaid seda, mis toimub Inglismaal, milliseid näidendeid mängitakse West Endis, millised on Piccadilly uuemad kohvikud ja kauplused. Willie oli reisinud Londonist maailma teise otsa

vaid selleks, et vastata küsimustele maailma kohta, mille ta oli seljataha jätnud.

„Millal teie seal käisite?” küsis ta.

„Hiinas? Ma pole seal kunagi käinud.”

Naine sirutas käe ja võttis tema käest raamatu. Ta keeras kiirustamata lehti, ta pilk liikus mööda lehti ülevalt alla. Williele näis, et ta otsis tekstist midagi peidetut.

Willie püsis täiesti liikumatult ja vaatles naist. Lesley juuksed olid heleblondid ning ulatusid tolli või kaks õlgadest allapoole. Päike vormis ta teravaid põsesarnu. Siinne kliima ei olnud muutnud ta nahka lõdvaks ega tekitanud talle lõualotti, kuid ta sügaval asuvate silmade välisservadest ulatusid välja peenikesed kortsud, mis olid tumeda tee värvi. Ta suunurgad olid kergelt kõverdunud, neid tirisid allapoole järjekordsed kortsukesed, mis andsid talle pardiliku väljanägemise.

Mitte just iludus, oli Willie teda eile pärastlõunal esmakordselt nähes otsustanud, ja nüüd veendus ta selles uuesti; sellegipoolest oli naise nägu kurblikult kütkestav.

Naine sulges raamatu enne lõpuni jõudmist. Ta vaatles seda veel hetke, enne kui Williele tagasi ulatas.

„Kas te tahaksite ... seda laenata?” küsis mees endalegi üllatuseks – ta ei laenanud omaenda raamatute esmaväljaandeid kunagi kellelegi.

„Oh, ma olen kindel, et Robertil on see juba tellitud – tal on ju kõik teie raamatud olemas. Meil on linnas väga hea raamatupood – Ackroydi oma, Bishop Streetil. See on sama hea kui paljud Singapuri omad.”

„Seda ei tule siia veel mitu kuud.”

„Ma ootan.”

Naine noogutas talle, keeras ringi ja kõndis üle muru. Willie vaatas, kuidas ta tõusis mööda kolme madalat trepiastet üles verandale ning kadus majja.

Kellegi hääl hõikas teda. Ta tõstis pilgu ja nägi Geraldit aknast välja kummardumas. „Pagana ilus hommik, mis?”

Isegi unesakris juustega, põsed õõnsad ja habe ajamata, näeb ta hea välja, mõtles Willie. Hetkeks kadus ta rinda rõhunud raskus.

„Ma tulen kohe alla,” ütles Gerald ja tõmbus tuppa tagasi.

Willie võttis kirja taskust välja ja luges seda uuesti. Nelikümmend tuhat naela. Kogu tema maine varandus oli kadunud nagu tina tuhka.